

asztal nélküli padokon ülnek, tehát az írást csak egy külön, kétszemélyes asztalon gyakorolhatják, amelyhez sorban, párban járulnak egymás után.

Az utókor szemében mindez igen kevésnek tűnhetik. Az adott viszonyokat figyelembe véve azonban a nagy hiányosságok ellenére azt kell mondanunk, hogy ez a lassan, de fokozatosan újjáépülő és bővülő iskolaszervezet az egykorú Kelet-Közép-Európában még mindig elég magas szintet képviselt.

KATOLIKUS ISKOLÁK

JEZSUITA KÖZÉP- ÉS FELSŐOKTATÁS

A középfokú oktatás egyik hagyományos jellemzője általában az volt, hogy nemcsak az alsófokútól, hanem a felsőfokútól sem határolódott el mindig intézményesen. Másik, immár megkülönböztető jellemzője pedig az, hogy a vallásos nevelésen kívül legfőbb, szinte egyetlen igazi tárgya a latin nyelv oktatása volt.

Ha a teljes gimnázium hat osztályából leszámítjuk a legalsót, amely mint classis elementaris, tulajdonképpen a kis parvista vagy abecedarius gyermekek elemi oktatását végezte, rendszerint többféle fokozatban mindenütt, akkor azt látjuk, hogy a töb-
binek még elnevezése is a latinnyelv-tanulás egymást követő fokozatait jelezte. Az alsó gimnázium a három grammatikai osztályból állt (classis infima, azután media, végül suprema grammaticae), amelyben a főnév- és igeragozást (declinisták, conjugis-
ták), illetve két részben a mondattant (syntaxisták) tanulták. A felső két osztály (a poesis és a rhetorica, együtt: humaniora) látszólag irodalmat tanult, klasszikus latin
auktorok (Ovidius, Vergilius, Horatius, Cicero, Livius) szemelvényein a költészet és
a szónoklattan szabályait. A valóságban azonban a fő cél itt is a nyelvi, stilisztikai
fordulatok technikai elsajátítása volt. Az, hogy a végző diákok az egyházban, a taní-
tói pályán, a közéletben jól tudjanak latinul írni és beszélni. Nem volt tehát lényeges
különbség a különböző katolikus vagy protestáns középiskolák között. Legfeljebb
abban, hogy ezt a célt más tankönyvekkel, módszerekkel próbálták elérni. A jezsuiták
diákjai főleg spanyol és francia szerzők nemzetközi használatban álló, itthon újranyo-
matott grammatikáit, retorikáit, poétikáit használták.

Az adott viszonyok között, midőn a kormányzat, a politika, a törvénykezés, a tudománnyelve latin volt, ez a cél érthető. S e latinoktatás bizonyos klasszikus műveltséget, szónoki vagy éppen verselőkézséget adott a nemesi és magasabb polgári rétegeknek. Kétségtelen viszont, hogy a túl hosszadalmassá nyúlt, formális képzés mellett minden más tartalmi ismeret, a matematikától a földrajzig, jó ideig mellékesnek minősült és háttérbe szorult.

A jezsuita iskolákban a régi, 1599-es Ratio Studiorum volt érvényben ekkor is. Az egyetlen említésre méltó változás, amelyet ezen az udvar óhajára, a Habsburg-monarchia számára Franz Molindes rendtartományi főnök által kidolgozott és 1735-ben közzétett, új Typus, a hazai oktatásügy első tantervi és módszertani útmuta-